

Aage Radmann*Huliganlandskapet. Medier, våld och maskuliniteter*

Malmö högskola, Malmö Studies in Sport Sciences nr 13, 2013

1

For some time, relations had been frosty between Hammarby and AIK, approaching freezing point during the winter after several, in AIK's opinion, unacceptable actions by Kompisgänget Bajen (KGB).

Everything culminated Saturday the 12th of June in an encounter in Gnesta outside Stockholm. Amazingly 440 boys from both groups were on the prowl that day, and the fight has been classified as the biggest organized football fight in Scandinavian history!

KGB were completely flattened by the raging and violently punching AIK lads in front of 8 policemen [...] It took exactly 43 seconds before Kompisgänget Bajen, in AIK-circles nicknamed Kickersgänget Bajen, fled the battlefield.

The AIK mob roared in triumphant joy while the Hammarby supporters gathered their wounded warriors (broken arms and legs, broken noses and other lesser injuries) and hurried to their cars ... (Radmann 2013: 180).

Så beskrivs ett stort huliganlagsmål mellan Hammarby- respektive AIK-supportrar på internetsajten Sverigesceen.com. Sajten drivs av personer som ser sig själva som huliganer och som de rätta uttolkarna av vad som är att betrakta som "äkta" huliganism. Frågan om vad som är att betrakta som huliganism, vem som är en "äkta" huligan och hur huliganism ska förstås är centrala teman i Malmöforskaren och idrottsvetaren Aage Radmanns avhandling *Huliganlandskapet. Medier, våld och maskuliniteter*. Mer specifikt handlar avhandlingen om hur äldre och nyare medier bidrar till att forma och omforma berättelser om huliganism och huliganer, berättelser där våld och manlighet är centrala teman. Perspektivet är svenskt, men Radmann erbjuder systematiska jämförelser mellan svenska och utländska, främst brittiska, förhållanden.

De medier som studeras i avhandlingen utgörs såväl av äldre medier, eller "gammalmedia" som Radmann skriver, till exempel dagstidningar, tv och radio, som av nyare medier, eller "nymedia", till exempel internetsajter och sociala medier som Facebook och Twitter. Lite förenklat kan man säga att det i gammalmedia finns en tydlig uppdelning mellan producenter av huliganberättelser och konsumenter av samma berättelser. Producenterna, ofta journalister, ser huliganismen på håll och förfasas över vad de uppfattar som meningslöst våld. I nymedia finns inte samma tydliga uppdelning mellan producenter och konsumenter. Här uppträder huliganerna själva ibland som producenter, eller som både producenter

och konsumenter – så kallade ”prosumenter”. I och med detta öppnar sig möjligheter för nya, och kanske alternativa, berättelser om hooliganism; berättelser vari manligheten och våldet gestaltas på helt olika sätt.

Avhandlingens teoretiska ramverk har två grundläggande hörnstenar: Erving Goffmans dramaturgiska perspektiv och R.W. Connells teori om hegemonisk maskulinitet. Det dramaturgiska perspektivet handlar i grund och botten om hur sociala situationer får sina givna innebörder och hur dessa är identitetsskapande. För att analysera denna process lånar Goffman metaforer från teatervärlden. Enkelt uttryckt analyserar Radmann de olika hooliganberättelserna som vore de olika dramatiseringar av samma sociala fenomen. Goffman berör till viss del genus i sina arbeten, bland annat i termer av ”genusuppvisning”, det vill säga ”konventionaliserade avbildningar” av män och kvinnor. ”Man skulle kunna säga”, menar Radmann, ”att just hooliganismen verkar vara en paradgren inom genusuppvisning” (s. 79). Och som ”paradgren” uttrycker hooliganismen det Connell benämner som hegemonisk maskulinitet: ”[t]he configuration of gender practice which embodies the currently accepted answer to the problem of legitimacy of patriarchy [...]” (s. 79).

Resultatet i avhandlingen presenteras i fyra vetenskapliga artiklar. I artikeln ”The New Media and Hooliganism. Constructing Media Identities” (publicerad 2012 i antologin *We Love to Hate Each Other: Mediated Football Fan Culture*, red. Thore Roksvold och Roy Krøvel) presenterar författaren en analys av den ovan nämnda internetsajten Sverigesscenen.com, vilken drivs av Firman boys, en grupp hooliganer med kopplingar till fotbollslaget AIK.

Firman är ett brödraskap och något man kvalificerar sig för. Genom att vara lojal mot sina vänner, alltid ställa upp och aldrig backa för något. Vi är välorganiserade, disciplinerade, alla vet vilka vi är och vad vi står för. Vi är de hårda killarna som fruktas och respekteras. Vi är de dominerande i hela den stora massan och vi anser med vår fullaste övertygelse att fotboll och våld hör ihop. Vi har ett rykte att bevara och värda och vi satsar alltid på kvalitet framför kvantitet. Våra grabbar är skolade i Firman ett bra tag, vi vet vilka vi är och vad som förväntas av oss, hur vi blir betraktade samt vilket värde vi tillmätts. Vi slåss mot likasinnade och vi betraktar oss som män av heder (s. 185).

Medan gammalmedia beskriver hooliganslagsmålen som kaotiska och ett störande av samhällsordningen, betonar hooliganerna själva, ofta genom nymedia, det meningsfulla med att slåss och att slagsmålen är resultatet av överlagda handlingar. Värt att notera är att i båda berättelserna gestaltas ”riktiga män” som starka, lojala och disciplinerade. Journalister och hooliganer är således oense om hur hooliganslagsmålen

ska förstås, men överens om vad en ”riktig man” är.

Detta är teman som framkommer även i avhandlingens tre övriga artiklar, ”Att äga en (huligan-) berättelse. Mediers konstruktion av fotbollsvåld” (publicerad i den elektroniska tidskriften *Scandinavian Sport Studies Forum* 3, 2012), ”Hooligans: Nice Guys of the Last Alpha Males? A Study of Football Supporters’ Self-image” (publicerad i tidskriften *Soccer & Society* 2014) och ”Hit and Tell – Swedish Hooligan Narratives” (publicerad online i tidskriften *Sport in Society*) 2013. ”Det nya medielandskapet”, sammanfattar Radmann, ”möjliggör en mångfald av tolkningsföreträden och för första gången framträder aktörerna själva – ’huliganerna’ – på mediescenen” (s. 102). Huliganerna är aktiva ”prosumenter”, de deltar både i slagsmålen och i skapandet av berättelser om slagsmålen. Mot slutet av avhandlingen gör Radmann en intressant iakttagelse om kopplingarna mellan huliganism och sportjournalistik:

Den maskulinitet som framträder i de olika huligan-narrativen visar sig ha många paralleller till den maskulinitetsdiskurs som återfinns inom delar av den traditionella sportjournalistiken – en maskulinitet som bygger på styrka, hårdhet och på ett avståndstagande från det som kan uppfattas som feminint (s. 104).”

På detta sätt åskådliggörs den ambivalens om hur idrott, särskilt elitinriktad tävlingsidrott – och särskilt de stora lagbollspelen – ska förstås; vilka värden som är legitima och

hur dessa inverkar på utövare och åskådare.

Jag har läst avhandlingen med stort intresse. Den är välskriven, i synnerhet de fyra artiklarna. Den sammanfattande kappan har inte samma skärpa och röda tråd som jag upplever att artiklarna har. Detta är inte ovanligt när det gäller sammanläggningsavhandlingar. I denna recension har jag lyft fram vad jag själv uppfattar som avhandlingens centrala problematik: relationen mellan olika medier (gammal respektive ny) och förståelsen av huliganslagsmålen (deras karaktär och bevekelsegrunder). Bland avhandlingens slutsatser (s. 102) ges denna problematik dock endast ett begränsat utrymme. Istället lyfts en del andra slutsatser fram, slutsatser kring frågor som förvisso berörs i avhandlingen, men som jag upplever inte har samma analytiska fokus som analysen av nyss nämnda problematik. Mina samlade intryck är emellertid mycket positiva och jag upplever mig själv ha fått både god inblick i och ökad förståelse för huliganlandskapet och de reella och potentiella problem som är förknippade med idrottsrelaterat våld.

Håkan Larsson

Professor i idrott, inriktning utbildningsvetenskap

Gymnastik- och idrottshögskolan, GIH
Stockholm

Maria Eriksson, Linnéa Bruno & Elisabeth Näsman
Domestic Violence, Family Law and School. Children's Right to Participation, Protection and Provision
 Palgrave Macmillan 2013

Med stor respekt för dess författare ger jag mig i kast med boken *Domestic Violence, Family Law and School. Children's Right to Participation, Protection and Provision*. I boken behandlas konsekvenserna av våld inom familjen och familjerättstvister, dels för förskole- och skolbarn, dels för skolpersonal. Boken bygger dels på befintlig lagstiftning och forskning inom området barns utsatthet och upplevelser av våld i nära relationer, dels på författarnas empiriska material. Författarnas egen forskning har genomförts under det senaste decenniet i form av intervjuer med familjerättsutredare och barn, intervjuer och enkäter med skolpersonal samt analys av socialtjänstens utredningsmaterial. Vissa jämförelser görs mellan England, Wales och Sverige. Även om det finns skillnader mellan länderna både vad avser skolsystem och lagstiftning är utgångspunkten för analyserna att utvecklingen har gått mot ökad synlighet och fokus på säkerhet i regelsystemen där "barnets bästa" är utgångspunkt. Författarna anger att det emellertid finns en osäkerhet huruvida en ökad synlighet och ett fokusskifte fått praktiskt genomslag inom skolan. De argumenterar för att skolan måste inkluderas i analysen av hur välfärdssystem hanterar våld i nära relationer, och för vikten av att barn som

lever med våld i sin vardag får rätt stöd från skolpersonal i form av delaktighet, skydd och omsorg. De ställer sig dock frågan om i vilken grad förskole- och skolpersonal verkligen har kompetens och är förberedda för att hantera denna problematik.

Begreppet KASAM (känsla av sammanhang) används avseende barnen, ett begrepp som ursprungligen beskrevs av Antonovsky i *Unraveling the Mystery of Health. How People Manage Stress and Stay Well* från 1987. Känsla av sammanhang inbegriper olika komponenter som innebär förmågan att hantera stress och som anses utvecklas under barndomen och stabiliseras i trettioårsåldern. Användandet av KASAM i det här sammanhanget anser jag vara ett intressant grepp och författarna menar att ökad delaktighet samt stöd från skolpersonal skulle kunna bidra till ökad känsla av sammanhang för utsatta barn. I anslutning till detta vill jag dock lyfta fram att man på senare tid inom forskarvärlden har diskuterat, till och med av Antonovsky själv innan han gick ur tiden 1994, att KASAM kanske inte är så stabil som man tidigare påstått, att den tvärtom faktiskt kan förändras, till det bättre (eller sämre för den delen) även senare i livet.

Ett problem som lyfts fram i boken är hur involverad skolpersonalen blir i situationer som handlar om olika former av barns utsatthet, samtidigt som de inte har formell befogenhet att fatta beslut. Familjerättsjuristerna som är föga involverade i den praktiska verkligheten i skolan är å andra sidan paradoxalt nog de som har beslutanderätt. Författarna anger att det dessutom från socialtjänstens sida ofta brister i fråga

om viktig information i olika ärenden till skolpersonalen.

I boken beskrivs hur skolpersonal, förutom att de i sin vardag har att hantera olika former av barns utsatthet, själva kan bli utsatta för hot, till exempel av en pappa som vill hämta sitt barn i skolan trots att han inte har rätt till umgänge med barnet. Författarna drar i det sammanhanget en parallell till det som man inom forskningen om kvinnomisshandel benämner normaliseringsprocessen, en teori beskriven av Eva Lundgren 1989 i *Våldets normaliseringsprocess. Två parter – två strategier*. Med normaliseringsprocess menas i korthet att våldet i en typisk misshandelsrelation är en successiv process som så småningom leder till att våldet upplevs som en normal del av vardagen, både av den manliga förövaren och av det kvinnliga offret. Författarna diskuterar att även skolpersonal kan genomgå en form av normaliseringsprocess som ett sätt att distansera sig. Jag anser dock att man ska vara aningen försiktig med att använda denna teori för andra grupper än misshandlade kvinnor då normaliseringsprocessen för en kvinna som utsätts för våld av en man i en nära relation innebär så mycket mer av allvarlighetsgrad eftersom våldet utförs av en person som hon borde kunna känna störst tillit till av alla i sin omgivning.

Intervjuerna med personal inom förskolan och skolan visar att genusrelationer har betydelse för personalens bemötande av berörda föräldrar. Personalens strategier varierar beroende på föräldrarnas positioner såsom kön, klass och etnicitet. De tenderar till exempel att närma sig våldsutsatta

kvinnor med distansnerande och disciplinerande strategier i högre grad än i bemötandet av de våldsamma männen. Våldet konstrueras som ett socialt problem förknippat med vissa grupper där en hierarki mellan svensk kultur och andra kulturer produceras. Däremot är det inte lika tydligt att kön görs i personalens bemötande av barnen, vilket jag ser som något förvånande, men författarna menar att det inte behöver betyda att genus inte har relevans. Mer genusforskning behövs om skolpersonals bemötande av utsatta barn.

Författarna framhåller utgångspunkten att våld i nära relationer främst handlar om mäns våld mot kvinnor och barn. Det är viktigt anser jag, särskilt som en parallell diskurs börjat synas på senare tid, nämligen den om kvinnors våld mot män i nära relationer (se till exempel *Men's and Women's Exposure and Perpetration of Partner Violence. An Epidemiological Study from Sweden* av Lövestad & Krantz, i *BMC Public Health* 2012). Självklart är det av intresse att våld i alla dess olika former studeras, men då är det av yttersta vikt att det görs med hänsyn till kontext och strukturella förklaringar.

I bokens konklusion anges bland annat att målet måste vara att alla barn ska vara försäkrade en meningsfull skolgång, oavsett i vilka traumatiska omständigheter de befinner sig. Analyserna visar att man i Sverige inte lever upp till kraven på delaktighet och skydd för utsatta barn. Författarna efterlyser riskbedömningsinstrument formulerade utifrån det utsatta barnets perspektiv, något de menar saknas idag. De frågar sig också om det verkligen

är för barnets bästa att involvera skolan ifråga om familjerättstvister och olika kontaktarrangemang och om det verkligen kan leda till delaktighet och skydd. Jag ser det som oundvikligt att inte involvera skolan där barnen faktiskt befinner sig en stor del av vardagen. I England och Wales ingår utbildning om skydd av utsatta barn i lärarutbildningen. Jag anser, precis som författarna, att det är hög tid att införa relevant utbildning och stöd för pedagogisk personal även i Sverige. Detta är en viktig genus- och skolpolitisk fråga. Trots att skolpersonalens strategier och hantering av barn gällande familjerättstvister och våld är centrala i boken lämnas deras upplevelser och perspektiv aningen därhän i den avslutande konklusionen. Min uppfattning är att boken handlar lika mycket om denna grupp som om de utsatta barnens perspektiv. Det känns viktigt med tanke på dess genusrelevans samt på den aktuella debatten om skolpersonals allt ökade arbetsuppgifter och ansvar.

Även om bokens upplägg och struktur presenteras inledningsvis är det bitvis svårt att hålla reda på om analysen behandlar den egna empirin eller andras forskning. Det hade också varit önskvärt om författarna ännu tydligare hade diskuterat problemet kring mäns våld mot kvinnor och barn i nära relationer i en vidare kontext med en problematisering kring svårigheterna att få senare decenniernas lagstiftning att tillämpas som avsett i praktiken. Bortsett från det, utgör boken enligt min mening ett gediget och viktigt bidrag i ledet att öka kunskaperna om våld i nära relationer, här med fokus på barns utsatthet, familjerättstvister

och skolpersonals upplevelser och hantering av denna problematik.

Maria Scheffer Lindgren

Jurist, genusvetare och fil dr. i folkhälsovetenskap

Institutionen för sociala och psykologiska studier, Karlstads universitet

Silvia Stoller (red)

*Simone de Beauvoir's
Philosophy of Age: Gender,
Ethics, and Time*
De Gruyter 2014

Våren 2008 samlades en grupp internationellt ledande feministiska filosofer i Wien för att uppmärksamma 100-årsjubileet av Simone de Beauvoirs födelse. Fokus för konferensen var de Beauvoirs omfattande bok *Ålderdomen (La Vieillesse)* från 1970 som, trots att den rönste stor framgång när den publicerades, har hamnat i skuggan av den enormt inflytelserika *Det andra könet (Le deuxième sexe)* 1949). De omarbetade och utvecklade konferensbidragen finns nu publicerade i antologin *Simone de Beauvoir's Philosophy of Age: Gender, Ethics, and Time*, redigerad av Silvia Stoller (2014). Boken ger en mycket värdefull introduktion till de Beauvoirs relativt obeforskade filosofi om åldrande och sätter den i relation till hennes övriga arbeten, främst till *Det andra könet*, men också till hennes moralfilosofiska, skönlitterära och självbiografiska verk. Den pekar också på de Beauvoirs studies betydelse för att analysera, bättre förstå och motarbeta olika former av ålderism som präglar det samtida moderna samhället.

Simone de Beauvoirs Philosophy of Age är indelad i tre delar med respektive fokus på genus, etik och tid. De första två delarna om genus, med bidrag av Penelope Deutscher, Gail Weiss och Helen Fielding, respektive etik, med bidrag av Sonia Kruks, Linda Fisher, Debra Bergoffen och

Dorothea Olkowski, knyter de Beauvoirs filosofi om åldrande till hennes arbete i *Det andra könet* och *För en tvetydighets moral (Pour une morale de l'ambiguïté)* 1947). Den tredje delen om tid, med bidrag av Sara Heinämaa, Silvia Stoller och Christina Shües, sätter de Beauvoirs bok i relation till en fenomenologisk kanon om tid och diskuterar hur hennes bidrag inte bara skrivs in i denna kanon utan också förändrar och förnyar den. Varje artikel åtföljs av en kort kommentar som ytterligare lyfter, fördjupar och problematiserar specifika frågor. Strukturen med korta kommentarer efter artiklarna iscensätter en akademisk dialog som engagerar och inbjuder till vidare diskussion, något som gör att boken kan lämpa sig väl för undervisning och seminariediskussioner. Samtidigt gör strukturen att boken framstår som en aning upphackad och repetitiv. Ett alternativ till kortare kommentarer efter varje artikel hade varit lite längre samlade inledningar till bokens tre delar för att knyta ihop de olika artiklarna i respektive del och föra dem i dialog med varandra samt synliggöra kopplingar dem emellan. Det här är något som i viss mån görs i Stollers inledning men som med fördel hade kunnat betonas i anslutning till varje del.

Samtliga artiklar tar utgångspunkt i feministisk teori och i den fenomenologiska tradition inom vilken de Beauvoir själv var verksam. Artiklarna bidrar därmed till att förankra hennes arbete i just den traditionen och etablera hennes betydelse för utvecklingen av feministisk fenomenologi. Genom att lyfta fram och undersöka fenomenologiska implikationer av de

Beauvoirs studie utgör antologin ett viktigt bidrag i den feministisk-fenomenologiska forskningen på minst två sätt. Dels bidrar antologin, tillsammans med de Beauvoirs bok, till att vidga fältet av beskrivbara erfarenheter till att inkludera åldrande i relation till andra levda erfarenheter, dels synliggör den hur ett sådant vidgande också får konsekvenser för fenomenologin, rörande till exempel metod och grundläggande begrepp som subjektet, den Andre, ändlighet, tvetydighet och tid. Jag hade gärna sett en fördjupad diskussion av den här typen av implikationer i bokens inledning. Inledningen klargör att boken syftar till att lyfta fram fenomenologiska implikationer av de Beauvoirs studie. Detta syfte uppfylls, men det är måhända inte alltid lätt att se på vilket sätt det uppfylls för en läsare utanför en fenomenologisk tradition. Det hade också varit intressant med en diskussion om relationen mellan Simone de Beauvoirs fenomenologi och empiriska vetenskaper. Jag tänker då närmast på hennes sätt att använda empirisk forskning, såväl som konst och litteratur, i sin filosofi och hennes sätt att skriva filosofi i olika genrer där en tvärvetenskaplig ansats genomsyrar hennes arbete.

Simone de Beauvoirs Philosophy of Age bidrar vidare till att synliggöra de Beauvoirs relevans för en genusvetenskap som betonar social och kulturell materialisering av identiteter. Boken gör det genom att lyfta fram hennes förståelse av åldrande som en kulturellt, socialt och historiskt situerad levd erfarenhet, omöjlig att förstå i isolering från andra aspekter av en specifik situation. Både inledningen och flera av bokens

artiklar betonar dessutom de paralleller de Beauvoir drar i sin analys av kvinnan och femininitet i *Det andra könet* och av äldre och åldrande i *Ålderdomen*. Analysen synliggör hur både kvinnor och äldre kategoriseras som "den Andre" eller "de Andra" och marginaliseras såväl begreppsligt och symboliskt som politiskt, kulturellt och socialt. Boken, och i synnerhet Penelope Deutschers diskussion, lyfter även fram hur konstitutionen av kön och ålder inte kan särskiljas från varandra utan sker intersektionellt. Även intersektionen mellan åldrande och sjukdom samt nedsatt funktionalitet tas upp av Linda Fisher och i viss mån av Debra Bergoffen. Här hade det varit givande med en mer genomgripande diskussion och ett inkluderande av andra intersektionella aspekter, så som sexualitet, etnicitet, ras och klass. Vad kan Simone de Beauvoirs djupgående analys av åldrande bidra med i förståelsen av åldrande i relation till HBTQ-personer? Åldrande i relation till samhällsklass? Antologin öppnar för sådana diskussioner genom antydningar om att åldrande är intersektionellt, och genom att betona hur Simone de Beauvoirs arbete, genom dess grundliga analys och argumentation, utgör en politisk kraft mot marginalisering och förtryck av sociala grupper, dock utan att frågor rörande andra intersektioner än kön/genus, ålder och i viss mån funktionalitet fördjupas.

Ett av de mest intressanta spåren som löper genom hela boken är förståelsen av åldrande som både en subjektivt levd upplevelse och någonting som på olika sätt tillskrivs utifrån genom vetenskapliga, kulturella och sociala diskurser. Den här

dubbelheten vilar på den fenomenologiska insikten att mänsklig existens är just både subjektivt levd och objektivt kategoriserad och att dessa två aspekter omöjligt kan särskiljas. Det är en förståelse som tar situering och fakticitet på allvar och som pekar på vikten av att inte reducera åldrande till en biologisk process eller ålder till enbart en biologisk eller social kategori. Biologisk såväl som social ålder levs och upplevs alltid subjektivt i specifika situationer i relation till andra. Boken lyfter också fram hur Simone de Beauvoirs synliggörande av åldrandets dubbelhet, både som subjektiv upplevelse och något som tillskrivs utifrån, inte bara innebär att äldre kategoriseras som "de Andra", utan också blottlägger subjektivitet som en process av tillblivelse i vilket självet blir annan för sig själv genom att uppleva sin egen tidsliga och kroppsliga förändring och genom att se sig själv utifrån. Denna process är grundläggande för vad det innebär att vara ett själv i världen och i relation med andra. Detta synliggörande av åldrandets dubbelhet som de Beauvoir lyfter fram visar hur åldrande säger någonting fundamentalt om existensen.

Sammanfattningsvis måste Simone de Beauvoirs *Ålderdomen* sägas vara ett pionjärarbete inom det tvärvetenskapliga fältet åldrande-studier som har fått allt större betydelse under senare år. Antologin *Simone de Beauvoirs Philosophy of Age: Gender, Ethics, and Time* befäster de Beauvoirs banbrytande betydelse och påminner om att inte låta vare sig verket *Ålderdomen* eller fenomenet ålderdomen hamna i skymundan utan istället inbjuda till fortsatta studier i detta tvärvetenskapliga fält.

Lisa Folkmarson Käll

Docent teoretisk filosofi,
biträdande lektor filosofi
Institutionen för kultur och kommunikation,
Linköpings universitet

Anne-Charlott Callerstig
Making Equality Work. Ambiguities, Conflicts and Change Agents in the Implementation of Equality Policies in Public Sector Organisations
 Linköping studies in arts and science. Linköpings universitet 2014

Jämställdhetsintegrering i offentlig sektor med dess 1,3 miljoner anställda, dess direkta betydelse för alla medborgare i Sverige, och dess förespeglade idé om neutrala tjänstemän är i fokus i denna avhandling. Antagandet om neutrala tjänstemän bygger på Webers idé om icke-politiska byråkrater som objektivt och rationellt genomför det de blivit ålagda. En snabb blick på vår offentliga sektor visar att det objektiva inte är så närvarande bland de i idealfallet, neutrala, tjänstemännen som man skulle önska, åtminstone inte när det kommer till olika genusaspekter.

I denna studie undersöker Callerstig, med hjälp av vad hon kallar feministisk implementeringspolicy, införandet av jämställdhet i organisationer inom offentlig sektor. Syftet är att öka kunskapen om implementering av jämställdhet inom offentliga organisationer. Mer specifikt fokuserar hon på implementeringsprocessen av jämställdhetsintegrering (gender mainstreaming). Hon undersöker fyra olika initiativ i två kommuner (Göteborg och Malmö) och en myndighet (Vinnova). I den teoretiska genomgången beskriver hon hur hon söker efter studier som använt

begreppet ”feministisk implementeringspolicy” på olika sätt men inte får fram några resultat. Hon genomförde till exempel en sökning på Google hösten 2013 men hittade inte just denna kombination. Däremot fann hon studier av implementering som även tog upp genusaspekter. Som Callerstig beskriver, bidrar denna forskning bara i begränsad omfattning till hennes studie. Anledningen till dessa studiers begränsning är att Callerstig söker ett annat angreppssätt. Social konstruktion av genus är utgångspunkten i Callerstigs angreppssätt, och det hon fokuserar är vilka konsekvenser som följer av genderiserande processer. En form av genderiserande process är till exempel implementering av policy.

Denna tämligen begränsade del av avhandlingsarbetet – en sökning efter ett begrepp på Google – visar på en tydlig och intressant utveckling av forskningsfältet genusvetenskap. Utvecklingen har följt andra vetenskapliga discipliner och det ger genusvetenskap, i likhet med andra discipliner, både styrka och svagheter. För dryga 20 år sedan när fältet var relativt ungt, förväntade sig få forskare att det skulle finnas specifika feministiska inriktningar på teorier, metoder eller begrepp med vidföljande feministiskt präglade kunskaper relaterade till desamma. Istället läste man till exempel in sig på ett teoretiskt fält som man hämtade från andra discipliner och använde sin studie för att visa på hur det aktuella fältet skulle kunna utvecklas med en feministisk analys. Idag har det genusvetenskapliga forskningsfältet kommit långt på vägen att täcka in många vetenskapliga ämnen med specifika feministiska

teoribildningar, till exempel för att visa på social konstruktion av genus i ledarskap, i pedagogiska situationer eller i hantering av risk. Detta är både en styrka och en svaghet. Det är en styrka för det visar på hur ämnet har varit framgångsrikt och det ligger i ett ämnes disciplinära karaktär att mer och mer utveckla sina egna perspektiv och metoder och på det viset stänga ute andra, alternativa perspektiv. Att bli inomvetenskapligt. Det är en svaghet för att det oundvikligen leder till en begränsning i genusforskningens tvärvetenskapliga ansats om forskare inom området enbart anser sig kunna använda tidigare studier som anlagt feministisk ansats på ett specifikt, förutbestämt sätt för att studera till exempel implementering. Härmed förlorar man oundvikligen intryck från utvecklingen inom andra vetenskapliga områden, vilka kunnat bidra till genusforskningen. Men som sagt, detta är inte att betrakta som unikt för genusforskning utan snarare del av den utveckling som gäller för vetenskapliga ämnen (liknande exempel finns inom finanst teori som under 20 år blev en del av nationalekonomi, företagsekonomi som växte fram som disciplin i Sverige från 1910-talet och framåt och så vidare). Känner man till disciplinskapandets risker kan man dessutom hantera dem, vilket Callerstig ger ett exempel på.

Callerstig hanterar den inomvetenskapliga avgränsningen genom en diskussion om vad som är en feministisk ansats. Vad är det som ska implementeras, vad är genus i dessa fall? Den teoretiska genomgången avslutas med att Callerstig relaterar olika sätt att arbeta med förändring av genus

till statsvetaren Matland (1995) ("Synthesizing the Implementation Literature. The Ambiguity-Conflict Model of Policy Implementation", *Journal of Public Administration Research and Theory* 5(2): 145-174) som har utvecklat en modell för hur man kan förstå implementering. Olika nivåer av konflikt och tvetydighet påverkar förutsättningarna för implementering. Lagstiftning mot diskriminering är ett område med låg konflikt och låg tvetydighet, medan jämställdhetsintegrering innebär lång konflikt och hög tvetydighet. Anledningen är att det är oklart hur implementering av jämställdhetsintegrering kommer att påverka redan existerande arbetssätt. I en sådan situation kompliceras implementeringen då centrala aktörer, till exempel politiker, börjar kontrollera och påverka processen.

Liksom i andra delar av studien visar Callerstig på sin skicklighet att problematisera i skrivna sammanhang. Samtidigt finns här utrymme för fortsatt arbete. Implementering ses till exempel inom området organisationsförändring som en del i en större process. Om implementering ses som del av en större process, där genderiserande processer återfinns i varje steg, kan frågan om hur jämställdhet integreras i offentliga verksamheter ytterligare fördjupas och problematiseras.

Avhandlingen är en sammanläggningsavhandling med kapp, fyra publicerade kapitel samt en artikel som tidigare publicerats i *TGV*, och som översatts för den engelskförfattade avhandlingen. Sammanläggningsavhandlingar är onekligen en svår form. Här utgörs kappan av 180 tätskrivna sidor där Callerstig inleder väl,

presenterar jämställdhetsintegreringens utveckling, en teoretisk referensram, metoddiskussioner, för att därifrån gå över till korta presentationer av kapitel och artiklar vilka blir underlag för en mer utförlig analys av resultat och en diskussion av dessa. Bara denna del är i sig en så gott som fullständig avhandling. Ett problem med sammanläggningsavhandlingar är att någon del i studien presenteras på kortare sätt. Här hade det till exempel varit mycket intressant att få en mer sammanhållen bild av fältmaterialet, det vill säga innehållet i de intervjuer och dokumentanalyser som gjorts. När de presenteras i kapitel blir de gärna i mer sammanfattade varianter, som inte alltid gör materialet rättvisa.

Det är med stort intresse jag läst Callerstigs avhandling. Offentlig sektor är angelägen att undersöka. Jämställdhetsintegrering är en omfattande fråga, som både belyser hur man kan arbeta med jämställdhet i praktiken, hur jämställdhet blir en del av organisering, hur jämställdhet ibland blir marginaliserat trots goda intentioner, och även mer övergripande vad som händer när man med grund i demokratiska utgångspunkter försöker genomföra organisationsförändringar. Som verktyg för att belysa detta lyfter Callerstig fram olika dilemman – det vill säga konflikter eller paradoxer som påverkar implementeringen – där deltagare i projekten, och vi som läsare, kan fundera på vad som är utmaningar och möjligheter med att genomdriva jämställdhetsintegrering i praktiken. Härmed flyttar Callerstig frågan om förändring bortom den enskilda personen, eller agenten, eller eldsjälens, till att på ett nyanserat sätt visa på de olika

delar, processer och intressen som påverkar en förändring och hur genus konstrueras genom dessa.

Ulla Eriksson-Zetterquist

Professor i företagsekonomi,
föreståndare Gothenburg Research
Institute, Handelshögskolan
Göteborgs universitet